

TEOLOGIA LUMINII ÎN EXPERIENȚA TAINELOR BISERICII

Drd. Remus-Emilian BOTOȘ

„Hristologia ortodoxă pune în lumină Sfintele Taine ca lucrări care prilejuiesc prelungirea Persoanei divino-umane a lui Hristos peste veacuri, în forme adecvate posibilităților persoanelor umane de a experia uniunea ipostatică din Hristos.”¹ În studiul de față am pledat pentru evidențierea și explicarea lexemului “lumină” și a derivatelor acestuia - „a lumina”, „luminos”, „luminoasă”, „luminează”, „lumânare” ș. a. - în cuprinsul vestitei cărți de rugăciune *Molitfelnic*². Vocabulele vor fi analizate în funcție de apariția acestora în succesiunea rugăciunilor cărții amintite. Totodată, pentru a marca cuvintele amintite, am ales sublinierea acestora. Expresia „Săptămâna Luminată”, alături de cuvântul „Luminândă” nu le-am inclus în rezultatele căutării, întrucât am considerat au fost îndeajuns explicate de exegeți de-a lungul istoriei Bisericii. Acolo unde au fost preluate titluri ale slujbelor - notate în prezenta lucrare cu litere cursive – sau pasaje notate între ghilimele, am păstrat scrierea cu litere inițiale mici sau mari, întocmai cum apăreau în textele sursă.

I. Sfânta Lumină în Sfânta Taină a Botezului și în Sfânta Taină a Mirungerii

*Rugăciunile ce se citesc după patruzeci de zile femeii care a născut.
Rugăciune pentru prunc:*

-„Că Tu l-ai adus pe acesta și i-ai arătat lui lumina cea simțitoare, ca să se învrednicească și de lumina cea înțelegătoare în vremea pe care Tu ai hotărât-o.”

Citatul de mai sus subliniază importanța luminii de două ori. În acest context, lumina poate avea două înțelesuri: primo, se poate referi la bucuria învrednicirii pruncului de a vedea lumina zilei, adică de a se naște, de a veni pe lume. Secundo, semnificația poate fi corelată cu lumina primirii Tainei Sfântului Botez, atunci când pruncul se învrednicește de a fi luminat de Harul dumnezeirii, de a primi înger păzitor.

-„Acum liberează pe robul Tău, Stăpâne, (...) lumină spre descoperirea neamurilor și mărirea poporului Tău Israel.”

Hristos a venit pentru a lumina nu numai pe poporul ales din Vechiul Testament, ci și pe celelalte neamuri – căci creștinii reprezintă, acum, „noul” popor ales. Citatul este des folosit în slujbele Bisericii, fiind extras din Sfânta Scriptură,

¹ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, Editura Basilica, București, 2013, pag. 99.

² *Molitfelnicul cel mare*, tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic, Episcopul Argeșului, în zilele Părintelui nostru Justin Pârvu - Starețul mănăstirii Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, Editura „Credința strămoșească”, Iași.

din cuvintele Sfântului Simeon, atunci când l-a întâmpinat pe Pruncul Iisus. Necredința sa a fost dezlegată, după atâtea veacuri, când nu a crezut spuselor Îngerului și Duhului Sfânt cu privire la pururea Feciorie a Maicii Domnului.

Slujba Botezului abundă de expresii ale Teologiei Luminii:

– „aprinzând toate lumânările în sfeșnice”

Lumânările au reprezentat mereu, în Biserica noastră dreptslăvitoare, un simbol al luminii, al luminării și, de ce nu, al îndumnezeirii. Cu atât mai mult cu cât Taina Sfântului Botez evidențiază, prin excelență, aducerea la luminare, la adevărata Lumină, a celui care urmează a se îmbrăca în Cămașa lui Hristos, simbolistica luminii este arătată și prin exemplul „practic” al lumânărilor.

– „Pentru ca să ne luminăm noi cu luminarea cunoștinței (...) prin venirea Sfântului Duh”

Slujba Sfântului Botez evidențiază, din nou, semnificația covârșitoare a primirii luminării și slavei dumnezeirii prin menționarea dublă a derivatelor termenului dens dezbătut în prezenta teză de doctorat. „Indicațiile” vederii, cu ochii minții, a slavei lui Dumnezeu, are loc atât printr-un verb, cât și printr-un substantiv. Cunoștințele pe care cea de-a treia Persoană a Sfintei Treimi le revarsă sunt un nesecat izvor, mai ales că și îngerii urcă mereu din slavă în slavă – iar acest ultim aspect amintit nu încetează niciodată. „Când am intrat în apă cu tot trupul, am simțit o mare bucurie. Parcă trupul meu înota în Harul Sfântului Duh. Când am ieșit din apa sfințită, am simțit că toate păcatele mele au căzut, precum niște solzi, de pe trupul meu. Acum simt o mare bucurie interioară și o deplină libertate. Când preotul m-a uns cu Sfântul Mir, am simțit că L-am primit înlăuntrul meu pe Duhul Sfânt. Ochii mei străluceau, într-o minunată lumină duhovnicească.”³

– „Pentru acesta ce vine acum la sfânta luminare”

Luminării îi este atribuită sfințenia, pentru ca ea sfințește și „conlucrează” cu credinciosul pentru ca acesta să obțină mântuirea, ajutându-l să ajungă chiar și la Tronul Sfintei Treimi, aidoma Sfântului Ioan Gură de Aur.

– „Pentru ca să se arate el fiu al luminii”

Așa cum Sfânta Scriptură ne învață, din clipa în care primi Taina Sfântului Botez, ne îmbrăcăm cu armele luminii și devenim fii ai lui Dumnezeu, adică fii ai luminii.

– „Pe Tine Te ascultă lumina.”

Lui Dumnezeu îi sunt supuse toate ființele, mai ales că din dragoste le-a creat și le-a oferit cel mai de preț dar - libertatea. Mai mult decât atât, lumina soarelui ascultă de glasul Lui, răsărind atât peste cei credincioși, cât și deasupra celor păcătoși. Lumina soarelui a stat atunci când Mântuitorul a murit pe cruce, iar tot lumina soarelui a stat pe loc atunci când dreptii Vechiului Testament i-au cerut lui Dumnezeu aceasta, pentru a putea birui neamuri păgâne. Lumina cunoștinței

³ Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a drepte credințe*, Editura Areopag, București, 2012, pag. 35.

ascultă, de asemenea, de glasul divin, fiind cea care se revarsă atunci când credincioșii se învrednicesc de ea.

–„Ci Tu, Stăpâne a toate, arată apa aceasta, apă de izbăvire, (...) luminare sufletului”

Cele trei cufundări în cristelniță, în cadrul Sfântului Botez, arată cele trei zile în care Mântuitorul a stat în mormânt, pentru a învia în cea de-a treia zi. Apa devine aici simbolul luminării sufletului, căci prin moartea lui Hristos, prin Jertfa Sa, sufletul creștinului se luminează, se îndumnezeiește, se mântuiește. „Cum vom primi împărăția lui Dumnezeu ca pruncul? Dacă ne vom face ca aceștia pentru învățătura Domnului, adică așa cum este copilul în ceea ce învață: nu contrazice, nici nu se arată față de dascăli știe bine (multe), ci primește cu credință și cu supunere cele ce i se predau.”⁴

–„Binecuvântat este Dumnezeu, Cel ce luminează și sfințește pe tot omul ce vine în lume”

Dumnezeu luminează, binecuvintează, aduce la sfințenie și la sfințire pe fiecare prunc care se naște. Fiecare copilăș vine pe lume cu „trăistuța” lui din cer, după planul Tatălui Ceresc. Fiecare prunc, viitor adult, este menit să îl mângâie pe celălalt, să îl vindece, să îl bucure, în Hristos, pe semenul său.

–„Apoi binecuvântând preotul lumânarea”

Lumânarea, simbol al luminii, este binecuvântată de preot, întrucât aceasta devine „o unealtă” a luminării celui adus pentru luminare.

–„Dă-mi mie haină luminoasă, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca și cu o haină”

Îmbrăcarea, în Hristos, cu Hristos, în lumină, prin lumină, este de două ori reliefată în contextul de mai sus. Lumina cu care Hristos se îmbracă este slava Sa, slavă cu care vrea să îmbrace pe fiecare creștin, suspinând după păgâni, cum că aceștia nu vor să vină la limanul luminii.

–„Care celor ce erau întru întuneric le-ai strălucit lumina mântuirii prin arătarea Unuia-Născut Fiului Tău”

Poipoarele de dinainte de venirea lui Hristos nu l-au cunoscut pe Fiul lui Dumnezeu. Dreptii, alături de cei netrebnici, mergeau cu toții la întuneric. Doar Hristos a fost Cel care a deschis, prin lumina Sa, vederea luminii negrăite pentru muritorii de rând în Raiul odinioară pierdut, plâns cu atâta jale de către protopărinți.

–„Care și acum ai binevoit a naște din nou pe robul Tău acesta nou luminat, prin apă și prin Duh”

Botezul este considerat ca fiind cea de-a doua naștere - mai ales că se dorește, atât de mult, evitarea adormirii pruncilor nou născuți, care riscă să treacă în veșnicie nebotezați.

–„Domnul este luminarea mea și Mântuitorul meu; de cine mă voi teme?”
(Prochimen, glasul al 3-lea)

⁴ *Lumină din Scripturi și din zidiri. Antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare, EIBMO, București, 2009, pag. 260.*

Este un prochimien adesea folosit în slujbele Bisericii, subliniind importanța luminii venite numai prin Dumnezeu, de unde este adusă și mântuirea.

– „Doamne, binevoiește să strălucească pururea lumina feței Tale în inima lui”

Prin Taina Sfântului Botez, lumina Schimbării la Față a Domnului nostru Iisus Hristos, sărbătoare prăznuită anual în data de 6 august, va străluci în sufletul noului botezat, dacă acesta își va menține drumul neted înspre Împărăția Cerurilor, prin lucrarea virtuților, prin îndeplinirea poruncilor dumnezeiești.

– „Cel ce a doua oară ai născut pe robul Tău acesta nou luminat prin apă și prin Duh”

Nașterea a doua, în Hristos, este din nou amintită, prin sublinierea importanței apei sfințite și sfințitoare a Tainei Sfântului Botez, respectiv a Harului. „Botezul este simbolul morții față de păcat și al învierii la o viață nouă de har și de adevăr.”⁵

– „Îndreptatu-te-ai, luminatu-te-ai, sfințitu-te-ai”

Luminarea este aici prezentată ca parte integrantă a trei trepte înspre desăvârșire: îndreptarea prin primirea harului Sfântului Botez, prin primirea învățaturii de credință drept-slăvitoare, cu ajutorul preotului, părinților și a nașilor de botez; luminarea prin darurile cunoștințelor Duhului Sfânt; sfințirea omului ca întreg, trup și suflet, după ce este pătruns de Duhul Sfânt, prin primirea Tainei Sfântului Botez. „Altfel spus, asemănarea cu Dumnezeu se face prin ajutorul divin și prin efort personal, fiind rodul sinergiei teandrice, adică împreună – lucrării lui Dumnezeu și a omului, pentru ca omul să devină Dumnezeu prin har. Această nobilă sinergie te adică transpare prin excelență în Taina Botezului.”⁶

– „Botezatu-te-ai, luminatu-te-ai, miruitu-te-ai, sfințitu-te-ai, spălatu-te-ai, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”

Explicația de mai sus este reluată în citatul amintit aici, unde luminarea, prin primirea celei dintâi Sfinte Taine din cuprinsul celor șapte, este reliefată în cuprinsul a cinci trepte în urcușul mântuirii: îmbrăcarea în Hristos prin Taina Sfântului Botez, luminarea prin slava Sa, primirea darurilor Duhului Sfânt prin Taina Sfintei Mirungeri, dobândirea sfințeniei care trebuie păstrată toată viața, respectiv afundarea în apa cea sfințitoare, care îl spală pe cel adus înainte, pentru a fi botezat, de păcatul strămoșesc.

Scurtă învățătură despre Sfântul Botez; după Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului. Se cuvine ca nașul celui ce se botează să fie ortodox și cucernic:

– „unii fac nași ai copiilor lor pe cei ce nu cred și pe eretici, (...). Unii ca aceștia și taina o leapădă și pe copiii lor nu-i luminează”

Semnificația credinței neclintite pe care atât părinții, cât și nașii trebuie să o aibă, este covârșitoare. Cu cât mai ancorați în credință aceștia vor fi, cu atât mai mult pruncul va putea fi ferit de cele rele prin sfaturile înțelepte ale celor maturi, care l-au adus înainte spre a fi încreștinat (mai ales că nașii se leapădă de vrăjmașul

⁵ Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista *Ortodoxia*, loc. cit., pag. 127.

⁶ Ibidem, pag. 138.

nevăzut în cadrul tainei Sfântului Botez). Dacă, dimpotrivă, părinții și/sau nașii vor participa la Taina Sfântului Botez numai pentru a împlini o datină „încetățenită” în popor, ei vor putea constitui chiar o piedică în calea mântuirii pruncului.

-„ce împărtășire are lumina cu întunericul”

Sfânta Scriptură ne învață, prin Persoana Mântuitorului nostru Iisus Hristos, că un creștin nu poate sluji la doi domni – și lui Dumnezeu, și lui Mamona. Demonii fug, în permanență, de Lumina cea Adevărată, precum și de tot ceea ce îi este adiacent. Chiar dacă vrăjmașul se poate preface în „înger de lumină”, aceasta este o falsă lumină, fiind, de fapt, întuneric, atunci când duhovnicii îmbunătățiți o cercetau cu smerenie.

Rugăciuni la facerea catehemenului sau a celui chemat la botez:

-„preotul, stând în ușa bisericii să-l descingă de brâu sau de fașă pe cel ce vine să se lumineze”

În contextul dat, cel sau cea care vine să se boteze, vine să se lumineze, adică să primească lumina cunoștinței celei adevărate, care conduce spre calea mântuirii. „Deci, pruncii se nasc fără păcate personale, dar nu fără trupul virtual al păcatului.”⁷

-„Cel ce Se îmbracă cu lumina ca și cu o haină”

Dumnezeu este lumină, niciodată întuneric, și se „îmbracă” cu ea precum cu o haină. Mântuitorul, atunci când s-a schimbat la Față pe Muntele Tabor, fața i-a strălucit asemenea soarelui, iar hainele au fost mai albe decât lumina.

-„la cel ce se gătește către sfânta luminare”

Aidoma celui dintâi context, din prezenta rugăciune, Sfânta Taină a Botezului este asemuită luminării, adică primirii Duhului Sfânt, putinței de a-l primi pe Hristos, învrednicirea de talanții care vor trebui înmulțiți, neconținut, de-a lungul vieții. „Botezul a curățit caracterul de păcat al poftii noastre obișnuite cu păcatul, dar ne-a lăsat nouă dezrădăcinarea totală a ei, în mod treptat, lucru pentru care am primit puterea de la Botez, prin sălășluirea lui Hristos în noi.”⁸

-„ca să strălucească în el lumina Evangheliei Tale”

„... acolo unde nu mai este schimbare, nici a trupului, nici a sufletului - pentru că nu este nici schimbare de gândire, nici schimbare de părere și nici împrejurarea nu mai clinește statornicirea și netulburarea gândurilor – acolo este țara celor vii cu adevărat, care sunt întotdeauna la fel cu ei înșiși.”⁹

-„Însoțește viața lui cu înger de lumină”

Una dintre cele mai importante „urmări” ale Tainei Sfântului Botez este primirea de către cel proaspăt botezat a îngerului păzitor, cu un rol covârșitor în ferirea de ispite, în lucrarea virtuții, în drumul mântuirii.

-„Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat”

Extrasul de mai sus este din Simbolul de credință, lumina creată fiind creată de lumina necreată, toate aparținând lui Dumnezeu, Cel ce este Adevărata Lumină.

⁷ Ibidem, pag. 153.

⁸ Ibidem, pag. 146.

⁹ *Lumină din Scripturi și din zidiri. Antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare*, loc. cit., pag. 260.

-„cheamă pe robul Tău (N) către luminarea Ta cea sfântă”

Este a treia oară când, în cadrul rugăciunii de față, săvârșirea Tainei Sfântului Botez preînchipuie venirea luminii divine. Încă o dată, este reliefată importanța celei dintâi Sfinte Taine, care mijlocește unirea omului cu Dumnezeu, în chip tainic, pentru întâia oară, în viața credinciosului.

Canoanele Sfinților Apostoli și ale Sfinților Părinți pentru Sfântul Botez:

-„Și părinții bisericești îi socotesc ca pe niște neluminați în credința creștină”

Credința apostolică luminează, sfințește, strălucește uneori până și pe chipul credinciosului. Această credință străbună poate fi „accesată”, pentru început, numai prin primirea Tainei Sfântului Botez, alături de Taina Sfintei Mirungeri.

-„pruncul nu primește din botezul mamei sale, că încă acela la lumină n-a ieșit, nici are vreo voie. De aceea trebuie a-l lumina prin botez.”

Întrucât, încă din pântecul mamei sale, un prunc nu se poate naște fără păcatul strămoșesc, el nu poate veni la lumină fără primirea Tainei Sfântului Botez. De aceea, este îngăduit, în cazuri speciale, chiar și de către o femeie, să boteze, cu apă sau cu nisip, pe copilul care riscă să moară. Dacă, prin pronia Domnului, pruncul va continua să supraviețuiască, preotul va continua botezul, urmat de Sfânta Taină a Mirungerii. „Moartea față de păcat, săvârșită substanțial în botez, se prelungește în viața duhovnicească prin efortul ascetic al despățimirii sau al purificării sufletului de patimi.”¹⁰

-„de se va întâmpla să fie aproape de moarte, să se boteze, ca, ieșind din cele lumești, să nu fie neîmpărtașiți cu harul luminării.”

Așa cum am menționat și în comentariul de mai sus, Harul primit la Taina Sfântului Botez este deosebit de important, mai ales că, la ieșirea sufletului din trupul cel muritor, îngerul luminii îi va sta alături creștinului dacă acesta a trăit o viață în rânduiala lui Dumnezeu.

-„să primească în sine lumina Sfântului Duh”

Cea de-a treia Persoană a Sfintei Treimi luminează, sfințește, curățește, sprijinind creștinul să devină pnevmator. Lumina Duhului Sfânt înțelepțește, mângâie, sprijină creștinul în luptele vieții acesteia trecătoare. „În privința Botezului, Mântuitorul n-a stabilit nicio vârstă sau limită de vârstă, ci a stăruit asupra importanței pe care o va avea lucrarea Botezului. (...) Nu era nevoie să precizeze că va trebui aplicat tuturor, deci și copiilor.”¹¹

Rugăciune când leapădă femeia:

-„cu înger de lumină păzește-o de toată năvălirea nevăzuților demoni”

Implorarea lui Dumnezeu pentru a se aduce îngerii de lumină asupra creștinului este de mai multe ori subliniată în rânduiala Tainei Sfântului Botez. Dacă mama, din varii motive, chiar și fără voia ei, a avortat copilul, darul atât de

¹⁰ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit., pag. 132.

¹¹ *Ibidem*, pag. 151.

prețios primit de la Dumnezeu, ea va fi supusă, de acum înainte, ispitelor, având, cel mai probabil, mereu regretul că nu a făcut mai mult pentru a împiedica lepădarea pruncului. Fiind supusă ispitelor și multor gânduri, va avea, de pildă, tendința să dezvolte depresie, necredință, crize de isterie ș.a. Prin urmare, prezența îngerului de lumină este de o importanță covârșitoare.

Rugăciunea la însemnarea pruncului, când i se pune numele:

-„să se însemneze lumina feței Tale peste robul Tău acesta (aici îi pune numele)”

Lumina Schimbării la Față a Mântuitorului este iarăși chemată pentru a se revărsa peste ființa noului botezat. Slava lui Dumnezeu îi va netezi povârnișurile aflate pe drumul izbăvirii din rău. „Botezul este simbolul morții față de păcat și al învierii la o viață nouă de har și de adevăr. Prin botez se imită simbolic îngroparea lui Hristos, pentru că trupurile celor care se botează sunt ca îngropate în apă.”¹²

-„Dumnezeul nostru, luminând pe cei din întuneric” (Tropar, glasul 1)

Cei din întuneric sunt atât cei aflați în stare de păcătoșenie – iar tot muritorul greșeste, precum și popoarele care au dăinuit înainte de venirea în lume, cu Trupul a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Prin Jertfa Sa, Moartea Lui cumplită pe Cruce, nevinovat, precum și prin Învierea Sa, Fiul lui Dumnezeu a revărsat lumina Sa peste toți credincioșii. „Prin întreita cufundare în apă sfințită, în numele Sfintei Treimi, se împărtășește sufletului harul iertării păcatelor, iar cel ce primește botezul devine membru al Bisericii.”¹³

Rânduiala în ziua întâi la femeia lăuză:

-„În a opta zi merge preotul la casa unde s-a născut pruncul, aprinde lumina”

Lumina are aici sensul lumânării, ca simbol al luminii dumnezeiești – atât de importantă pe toată perioada Tainei Sfântului Botez și nu numai. Are rolul feririi de ispitele întunericului.

-„Nașterea Ta, Hristoase Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii Lumina cunoștinței” (Tropar, glasul al 4-lea)

Este un tropar des întâlnit pe parcursul slujbelor Bisericii. Lumina lui Hristos, a îndumnezeirii, aduce lumina cunoștinței cele adevărate, a cunoștințelor vindecătoare de patimile sufletului și ale trupului.

-„Ocrotește-o cu îngeri de lumină și strălucitori”

Îngerii sunt de două categorii - ai luminii și ai întunericului. Preotul îl roagă, desigur, pe Dumnezeu să îi aducă numai îngeri de lumină mamei, care să o ocrotească de rău, ca să se poată mântui, respectiv să îl conducă pe calea mântuirii pe cel născut dintr-înșea. Fără Harul și protecția divină, omul ar cădea nestingherit în neantul păcatului, nemaiputându-se ridica niciodată de acolo.

¹² Ibidem, pag. 127.

¹³ Ibidem, pag. 127.

-„vino și, cu luminarea Ta, binecuvintează pe roaba Ta aceasta (N)” (Rugăciunea pentru moașa care ridică pruncul)

Toți „membrii” participanți și implicați în Taina Sfântului Botez au nevoie de luminare, pentru a-l putea îndruma, neconținut, pe micuț, și nu numai, pe treptele și pe cărările mântuirii.

II. Sfânta Lumină în Sfânta Liturghie și în Sfânta Taină a Euharistiei

În privința Sfintei Taine a Împărtășaniei/ Împărtășirii, din cele patru rugăciuni prezente în *Molitfelnic*, doar una dintre acestea - *Slujba la ieșirea cu greu a sufletului* - conține cuvinte ce gravitează în jurul Teologiei Luminii:

-„ridicând ochii către îngerii lui Dumnezeu cei luminați, strig: lăsați-mă puțin să viețuiesc; dar nimeni nu mă aude” (Canonul, alcătuire a lui Andrei al Cretei, Ierosolemitul, Cântarea a 4-a)

Momentul ieșirii sufletului din trupul ființei umane este înfricoșător; cu atât mai mult, este important ca preotul să fie aproape de credincios în astfel de momente cruciale. După chipul celui care își urcă sufletul spre cer se poate cunoaște dacă acesta a fost luat de îngerii luminii, ai lui Dumnezeu (dacă chipul emană pace și bucurie) sau dacă a fost ridicat de către slujitorii întunericului (dacă fața este cuprinsă de frică și de neliniște).

-„Fă să lumineze peste mine lumina cea duhovnicească” (Canonul, Cântarea a 5-a)

Prin intermediul preotului, sufletul muribundului Îl imploră pe Dumnezeu să se învrednicească în cumplitul ceas al adormirii în Domnul de primirea luminii Harului, păcii, bucuriei duhovnicești.

-„din pricina greșelelor mele; căci s-a stins lumina mea și noaptea mă acoperă.” (Canonul, Cântarea a 5-a)

Lumina poate avea aici două înțelesuri: urmează să se stingă complet lumina ochilor prin intermediul venirii morții celei trupești, respectiv s-a stins lumina Harului și a venit întunericul nopții păcatelor. Sufletul muribundului Îl roagă pe Creatorul Său, prin intermediul slujitorului Domnului, să intervină pentru a-i readuce lumina Duhului Sfânt, pentru a avea o șansă sporită la mântuire.

*Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gura De Aur*¹⁴, cu rugăciunile specifice Tainei Sfintei Euharistii, abundă de referiri ale Teologiei Luminii:

-„Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale” (Rugăciunea dinaintea de Evanghelie)

Majoritatea extraselor din *Sfânta Liturghie a Sfântului Ioan Gura De Aur* sunt uneori foarte asemănătoare cu extrasele din rugăciunile speciale cu privire la

¹⁴ Pentru *Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur* au fost folosite două surse: *Liturghier*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, disponibil online la <https://teologiepastorală20102014.files.wordpress.com/2014/01/liturghier-2000-selectionat.pdf> [27.04.2020]; *Liturghier*, disponibil online la <http://sfantii-imparati.trei.ro/pagini/liturghier.htm> [27.04.2020].

Sfânta și Dumnezeiasca Împărtășanie, pe care orice credincios care urmează să se împărtășească sau care s-a împărtășit deja le poate săvârși. Curăția luminii cunoștinței dumnezeiești este pururea perfectă, necreată, care nu poate fi pătrunsă de mintea omenească.

–„Că Tu ești luminarea sufletelor și a trupurilor noastre” (Rugăciunea dinainte de Evanghelie)

Odată ce sufletul este luminat, urmează și luminarea trupului, prin însănătoșirea lui, prin curățirea sa de boli și de patimi. Sunt binecunoscute exemplele unde părinți îmbunătățiți reușeau să nu se mai spele timp îndelungat, uneori din pricina asprimii ascezei, iar mâinile acestora miroseau, în permanență, a mir.

–„Diaconul iese cu Sfânta Evanghelie prin sfintele uși, purtându-se înaintea lui două sfeșnice cu lumânări aprinse (sau o făclie aprinsă)”

În cadrul Sfintei Liturghii vom întâlni multiple contexte unde sunt menționate lumânările, ca simbol, prin excelență, al luminii necreate, al luminării cunoștinței celei adevărate. Lumânările luminează, simbolic, calea mântuirii credinciosului, de-a dreapta și de-a stânga, pentru a fi eliminat pericolul ca acesta să nu vadă virtuțile, să nu le practice, respectiv să nu ajungă pe calea mântuirii. Cu precădere, întrucât în cadrul Sfintei Liturghii, Sfânta Evanghelia s-a propovăduit tuturor neamurilor, tot astfel și lumânările luminează fiecărui creștin venit la Sfânta Biserică, în duminici, sărbători și nu numai.

–„punându-se, de-a dreapta și de-a stânga, câte un sfeșnic cu lumânare aprinsă”

„Actul euharistic prelungește peste veacuri Taina lui Hristos care constă în unirea culminantă dintre divin și uman și constituie fundamentul unirii dintre creat și necreat la toate nivelurile existenței.”¹⁵

–„purtându-se înaintea lor două sfeșnice sau lumânarea aprinsă”

Aidoma celor două citate anterioare, explicația se regăsește mai sus. Lumânarea devine simbol al luminii vestirii venirii lui Hristos pentru mântuirea fiecărui creștin dornic să se izbăvească din cursele vrăjmașului.

–„decât toată cămara împărătească mai luminat s-a arătat, Hristoase, mormântul Tău”

Hristos, cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi, a săvârșit cea mai mare minune din istoria omenirii cu propria Persoană: învierea cu Trupul, după trei zile de adormire nedreaptă, pentru păcatele omenirii. Hristos, Lumina Necreată, este infinit mai slăvit și mai luminat decât orice cămară pământească ori cerească.

–„odihnește sufletele adormiților robilor Tăi (N), în loc luminat”¹⁶

Rugăciunea pentru cei adormiți în Domnul este foarte importantă. Doar Biserica luptătoare o mai poate face, prin membrii ei, prin rugăciuni și prin milostenii. Este o adevărată odihnă sufletească a ne ruga pentru ușurarea sufletului celui adormit/ Dumnezeu nu lasă nimic nerăsplătit. Dacă noi ne rugăm pentru ei, și

¹⁵ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit. pag. 97.

¹⁶ Extrasul apare de două ori pe parcursul Sfintei Liturghii.

cei care ne vor urma se vor ruga pentru sufletele noastre. Domnul este Judecător drept, însă mult milostiv, nelăsând nicio faptă bună nerăsplătită.

-„Diaconul dă cădelnița preotului, și, luând o lumânare aprinsă merge înaintea preotului”

Pentru a patra oară, în cadrul Sfintei Liturghii, menționarea lumânărilor nu este trecută cu vederea/ Este, din nou, evidențiat simbolismul lumânare - lumină.

-„Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat” (Crezul)

Simbolul de credință este prezent în mai multe Sfinte Taine și slujbe ale Sfintei Biserici drept-măritoare ortodoxe, printre care amintim: Taina Sfântului Botez, Sfânta Liturghie, Sfânta Spovedanie, Sfânta Taină a Hirotoniei.

-„și-i odihnește pe dâșii, Dumnezeul nostru, acolo unde strălucește lumina feței Tale.”

Rugăciunile pentru cei trecuți în viața veșnică sunt, iarăși, reliefate. Lumina lui Dumnezeu este atât de odihnitoare, încât sufletului nu îi trebuie mai mult, în veșnicie, pentru a fi pururea mai mult decât fericit.

-„și-i sălășluiește pe dâșii unde strălucește lumina feței Tale.”¹⁷

Învrednicirea de a vedea lumina lui Dumnezeu este atât de măreață, încât este, din nou, implorată de către slujitorul Sfântului Altar pentru sufletul celui adormit.

-„Diaconul: Luminează-te, luminează-te, noule Ierusalime”

Cântarea rostită de diacon ori de strană este specifică perioadei imediat după cea mai mare sărbătoare a creștinătății – Preaslăvitul Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos. Noul Ierusalim se referă la Ierusalimul cel ceresc, al Raiului pierdut, însă restaurat prin Fiul lui Dumnezeu.

-„Strana: Am văzut lumina cea adevărată”

Prin primirea Sfintei Euharistii, credinciosul vede, cu ochii sufletului, lumina cea duhovnicească, a tainelor dumnezeiești, a virtuților. „(...) am văzut că din Sfântul Potir ieșeau flăcări luminoase și ne-am înspăimântat. De aceea ne-am închinat cu frică și cu cutremur și am rămas nemișcați în mijlocul bisericii.”¹⁸

-„pogorând de la Tine, Părintele luminilor” (Rugăciunea amvonului)

Părintele luminilor este atât Cel care se „îmbracă” cu lumina necreată, cât și Creatorul luminii celei văzute, precum cea a strălucirii soarelui, lumânărilor ș.a.

Rugăciunile înainte de Împărtășire prezintă multiple rugăciuni ale mai multor sfinți precum Sfântului Ioan Gură de Aur, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Simeon Noul Teolog sau Sfântul Ioan Damaschin, „locuri” unde apar lexeme privitoare la frumusețea și la importanța luminii aduse prin Taina Sfintei Euharistii:

-„Ci să-mi fie mie cărbunele preasfântului Tău Trup și al scumpului Tău Sânge, spre sfințire și spre luminare” (Rugăciunea a doua a Sfântului Ioan Gură de Aur)

¹⁷ Citatul apare și în rugăciunile speciale ale Sfintei Liturghii a Sfântului Ioan Gură de Aur.

¹⁸ Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a dreptei credințe*, Editura Arcopag, București, 2012, pag. 61.

Atunci când un credincios se împărtășește cu vednicie, cu căință, cu dorință de îndreptare pentru relele săvârșite, este imposibil ca acesta să nu „beneficieze” de bunătățile, de darurile care se revarsă, de la Domnul, asupra lui: virtuți, curățire, putere de a face binele - toate acestea conducând înspre sfințire, înspre luminare, înspre îndumnezeire. „Prin funcția sa fundamentală, Euharistia prilejuiește experiența Persoanei divino-umane a lui Hristos, a unirii ipostatice și a consecințelor acesteia, în ambianța Bisericii.”¹⁹

–„să-mi fie mie Sfintele Tale Taine (...), spre luminare și pază” (Rugăciunea a șasea a Sfântului Vasile cel Mare)

Sfintele Taine, în acest context, se referă la Trupul și Sângele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Atunci când Ele pătrund sufletul și trupul creștinului, luminarea minții, a inimii și a întregului corp este însoțită de îngeri păzitori, de răspuns la rugăciuni (pentru că omul e curățit), respectiv de păzire față de numeroase ispite care stăteau să vină, dacă omul nu era pregătit cu Taina Sfintei Spovedanii și cu Sfânta Euharistie, prin împlinirea canonului primit de la părintele duhovnic.

–„Cel ce ești din Lumina cea cu trei străluciri, Care luminează lumea.” (Rugăciunea a șaptea a Sfântului Simeon Noul Teolog)

Prin Lumina „cu trei străluciri” este reliefată Preasfânta Treime, Făcătoarea de viață. Fiind Lumină necreată, aduce lumină în lume, prin luminarea minții prin credință, prin lucrarea faptelor bune - toate acestea putând a fi dobândite de credincioși prin frecventarea Bisericii și prin „practicarea” învățăturilor lăsate de secole, în special prin administrarea Sfintei Euharistii. „Idea de leac sau doctorie este și mai mult accentuată în relație cu Sfânta Împărtășanie. Acest fapt este întâlnit de timpuriu.”²⁰

–„ci pe cei ce fierbinte se pocăiesc, cu mila îndurării îi curățești și îi luminezi și cu lumina îi unești” (Rugăciunea a șaptea a Sfântului Simeon Noul Teolog)

Înainte de Sfânta Împărtășanie, Biserica a lăsat ca rânduială citirea Canonului Sfintei Împărtășanii. În cadrul acestor rugăciuni, este foarte mult subliniată pocăința - atât de necesară pentru recunoașterea păcatelor proprii, întrucât acest lucru este mai mare și decât a învia morții; aceasta înseamnă dobândirea smereniei, atât de necesară pentru a intra în Împărăția Cerurilor. Toți sfinții au avut smerenie, Însuși Mântuitorul fiind exemplul desăvârșit în acest sens. Pocăința aduce luminarea minții, a sufletului, fiind „completată” de Sfânta Împărtășanie. Prin luminare, omul ajunge să se unească cu definiția bunătății - cu Dumnezeu.

–„Intră și luminează cugetul meu cel întunecat” (Rugăciunea a noua a Sfântului Ioan Gură de Aur)

Creștinul păcătuiește în fiecare zi; luminarea, prin Sfânta Împărtășanie, a cugetului întunecat, prăfuit, murdărit, deșertic, poate fi greu lămurită prin cuvinte. Numai cel sau cea care a gustat Trupul și Sângele Domnului cu adâncă părere de

¹⁹ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit., pag. 97-98.

²⁰ *Ibidem*, pag. 362.

rău poate să mărturisească lumina nevăzută care le-a inundat sufletul, inima și trupul, tămăduindu-i adesea de boli grele.

-„învrednicește-mă fără de osândă să mă împărtășesc cu preacuratele, nemuritoarele, de viață făcătoarele și înfricoșătoarele Tale Taine, (...) spre luminare” (Rugăciunea a zecea a Sfântului Ioan Gură de Aur)

Este deosebit de important ca omul să se spovedească curat, să își noteze păcatele înainte, astfel încât să fie eliminată orice posibilitate de uitare a lor și de împărtășire cu Trupul și Sângele Mântuitorului fără vrednicie, înspre boală și osândă, Doamne ferește. Taina Sfintei Euharistii revigorează sufletul și trupul, luminându-le spre împlinirea poruncilor lui Dumnezeu.

-„ci mă primește (...) și-mi luminează simțirile cele sufletești” (Rugăciunea a unsprezecea a Sfântului Ioan Damaschin)

Creștinul îl roagă pe Fiul lui Dumnezeu să nu îl lepede de la Fața Sa, prin împărtășirea fără de vrednicie. Credinciosul îl imploră pe Hristos să îl miluiască și să îl ajute să poată „dobândi” Trupul și Sângele Lui pentru luminarea sufletului – astfel ca mintea și întreg trupul să fie, de asemenea, luminate de Harul Duhului Sfânt.

Rugăciunile de mulțumire după dumnezeiasca Împărtășire însumează multiple referire ale Teologiei Luminii. Așa cum era de așteptat, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu luminează sufletele credincioșilor și mijlocește, la Tronul Fiului Ei, pentru cel sau cea care s-a împărtășit. Totodată, se remarcă nume precum Sfântul Simeon Metafrastul, Sfântul Simeon și Sfântul Vasile cel Mare, iar Sfântului Ioan Gură de Aur îi este atribuită luminarea lumii prin cuvintele sale pline de lumină, care au străpuns, până astăzi, veacurile:

-„spre luminarea ochilor inimii mele” (Rugăciunea Sfântului Vasile cel Mare)

Dacă ochii inimii și ale sufletului sunt luminate, întreaga ființă devine izvor de lumină dumnezeiască atât pentru sine, cât și pentru aproapele. După administrarea Sfintei Împărtășanii, credinciosul îl roagă pe Mântuitorul, din nou, aidoma multor rugăciuni de dinainte de Sfânta Euharistie, să coboare în inima sa și să o lumineze. Sfânta Împărtășanie se dă credincioșilorcu aceeași linguriță. „Nimeni până astăzi nu s-a plâns că s-ar fi îmbolnăvit sau că ar fi contractat vreun microb prin împărtășirea cu aceeași linguriță. Trupul și Sângele lui Hristos sunt purificatoare și izbăvitoare de orice boală sau epidemie.”²¹

-„numărul deplin al celor cinci simțuri îl luminează” (Rugăciunea a treia, a Sfântului Simeon Metafrastul)

Omul este creat de Preasfânta Treime să fie deplin, să fie de-a dreptul o taină în privința deplinătății. Fiecare celulă a corpului este extrem de semnificativă pentru întreg corpul. Doar dacă una devine bolnavă, ea poate conduce la probleme grave, dacă nu este anihilată din timp - prin post și rugăciune, prin trăirea poruncilor bisericești. Prin urmare, creștinul îl imploră pe Iisus Mângâietorul să lumineze toate simțurile, astfel încât acestea să poată „lucra” pentru mântuire - de

²¹ Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a dreptei credințe*, loc. cit. pag. 55.

pildă, ochii prin a se feri de privirea imaginilor păcătoase sau de a nu privi cu poftă la o persoană sau la un lucru, auzul pentru a încerca să asculte numai cuvinte mângâietoare pentru sufletul curat, mirosul pentru a se feri de parfumurile care lasă un miros puternic, graiul pentru a-l propovădui pe Dumnezeu, a mângâia pe cei aflați în nevoi, a se feri de înjurături, blesteme sau vorbitul urât.

-„înțelepțește-mă și mă luminează” (Rugăciunea a treia, a Sfântului Simeon Metafrastul)

Atunci când măcar un membru al unei familii este binecuvântat de Dumnezeu cu înțelepciune, acesta este un mare dar. Cu toate acestea, cu cât omul este mai înțelept, cu atât există „riscul” ca acesta să se mârhească mai mult, din pricina detaliilor pe care mulți poate nu le înțeleg, însă el din contră. De aceea, luminarea minții prin harul Duhului Sfânt, prin Sfânta Împărtășanie, sporește credința, nădejdea și dragostea - toate acestea „reușind”, cu succes, să devină asemeni unui pansament sufletesc, mental și trupesc pentru credincios, astfel încât acesta să poată uita ușor tristețile primite, odihnindu-se duhovnicește în harul divin. „Ba mai mult, Trupul Domnului atrage pe credincioși cu o dulceață curată, care este dulceața dragostei lui Hristos, ipostasul dumnezeiesc întrupat din iubire față de oameni și care își arată iubirea sa față de noi și prin trupul pe care l-a luat, producând prin ea o adâncă transformare întâi în El și apoi în noi.”²²

-„fiu al luminii mă fă” (Rugăciunea a treia, a Sfântului Simeon Metafrastul)

Toți credincioșii trebuie să tindă să devină fiii lui Dumnezeu prin har, virtuți, fapte bune. Cu precădere, prin Împărtășirea cu Trupul și cu Sângele Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, noi îl implorăm pe Domnul să ne metamorfozeze duhovnicește și să ne preschimbe din fii ai întunericului în fii ai luminii. „E cu neputință ca sufletul să aibă pace dacă nu vom cere cu toată puterea de la Domnul să ne dea puterea de a iubi pe toți oamenii. Domnul știa că, dacă nu vom iubi pe vrăjmașii noștri, nu va fi pace în suflet, și de aceea ne-a dat porunca: <<Iubiți pe vrăjmașii voștri>>. Dacă nu vom iubi pe vrăjmași, atunci vom avea uneori în suflet o anume odihnă, dar dacă-i iubim pe vrăjmași, pacea rămâne în suflet ziua și noaptea.”²³

-„sfințirea și luminarea sufletelor noastre” (Rugăciunea a treia, a Sfântului Simeon Metafrastul)

„Când am primit pentru prima dată Trupul și Sângele lui Hristos, am simțit în mine o mare putere duhovnicească, inexplicabilă. Toată greutatea pe care o simțeam în trecut, din cauza păcatelor mele, dispăruse din sufletul meu. Simțeam o mare bucurie în inima mea, mai presus de orice descriere. Scăpasem de orice fobie sau grijă efemeră. De atunci îmi fac întotdeauna și în orice loc sfânta cruce, fără să-mi fie rușine sau frică, și-i chem și pe ceilalți oameni să vină și să cunoască măreția

²² *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit., pag. 247.

²³ Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, Editura Deisis, 1996, pag. 43.

Bisericii Ortodoxe.”²⁴ Odată ce sufletul se luminează, întreg trupul, alături de minte, vor deveni luminate în har.

-„Născătoare de Dumnezeu, care ești lumina întunecatului meu suflet” (Rugăciunea către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu)

Preacurata Fecioară Maria este invocată în toate slujbele, în toate rugăciunile, întrucât prin puterea Ei, neamul omenesc scapă din nevoi și își ușurează mult urcușul înspre mântuire. Născătoarea de Dumnezeu se roagă neîncetat către Fiul și Stăpânul Ei, luminând sufletele creștinilor care o cheamă apărătoare și ajutătoare.

-„Ci tu, care ai născut Lumina cea adevărată, luminează-mi ochii cei înțelegători ai inimii.” (Rugăciunea către Preasfânta Născătoare de Dumnezeu)

Cea care este Maica Luminei va lumina inimile și sufletele tuturor celor credincioși. Ea, care a primit fizic în trupul ei preacurat pe Însăși Lumina necreată, a primit darul de la Dumnezeu de a netezi oglinda sufletului de praful păcatelor.

-„lumină spre descoperirea neamurilor” (Rugăciunea Sfântului Simeon)

Extrasul este celebru, aparținând Sfântului Simeon care l-a întâmpinat pe Mântuitorul, purtându-l pe brațe. Câte cinste! Rugăciunea sa de slobozire este preluată aici ca rugă a creștinului de slobozire de păcat, de întuneric, pentru a putea primi lumina lui Dumnezeu.

-„Din gura ta ca o lumină de foc strălucind harul, lumea a luminat” (Troparul Sfântului Ioan Gură de Aur, glasul 8)

Sfântul Ioan Gură de Aur este unul dintre cei mai de seamă sfinți, care este adesea corelat cu relieful Sfintei Împărășanii, sfântul alcătuind inclusiv cea mai frecventă Sfântă Liturghie săvârșită în decursul anului liturgic. De aceea, către finalul Canonului pentru Sfânta Împărășanie, există o rugăciune dedicată sfântului – reprezentată prin tropar.

În privința Sfintei Liturghii a *Sfântului Vasile cel Mare*²⁵, se adaugă următoarele fragmente culese din rugăciunile speciale:

-„Lumina cea adevărată, prin Care S-a arătat Sfântul Duh” (Rugăciune de laudă și mulțumire)

Prin venirea Mântuitorului în lume, după ridicarea Sa la cer, a trimis un mângâietor, care luminează întreaga făptură, netezindu-i calea înspre mântuire. „Lumina cea adevărată”, Hristos, luminează drept-credincioșii prin harul Duhului Sfânt, dăruindu-le realizarea bunelor dorințe.

-„Pe noi pe toți ne primește în împărăția Ta, fii ai luminii și fii ai zilei arătându-ne”

Ziua este caracterizată prin lumină, iar noaptea prin întuneric. Ziua este corelată aici cu Dumnezeu, care este lumină, iar credincioșii sunt îndemnați, la rostirea acestei rugăciuni, să lepede păcatul și să devină fii ai celui Preaînalt; sunt

²⁴ Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a dreptei credințe*, loc. cit., pag. 35.

²⁵ *Prayers Of The Liturgy Of St. Basil The Great. Rugăciuni De La Liturghia Sf. Vasile Cel Mare*, Episcopia Ortodoxă Română din America. https://www.roea.org/files/Parish%20Resources/Liturgy-St-Basil_booklet_FINAL.pdf [28.04.2020].

îndemnați să continue Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie cu împlinirea poruncilor bisericești, lăsate, la origine, de Însuși Dumnezeu.

Este binecunoscută binecuvântarea preotului, cu lumânarea aprinsă, din cadrul Sfintei Liturghii a Darurilor Mai înainte Sfințite: „Lumina lui Hristos, luminează tuturor!”²⁶.

Lumina venirii în lume a Mântuitorului luminează tuturor popoarelor, însă omul de rând alege dacă dorește sau nu să îi urmeze Domnului, indiferent dacă se află în căsătorie sau în călugărie, prin împlinirea rânduielilor date, în funcție de calea aleasă. Asceza se poate săvârși atât în lume, fără a cădea în habotnicie, cât și în pustnicie.

III. Sfânta Lumină în Sfânta Taină a Spovedaniei

Asemenea Sfintei Taine a Euharistiei, din cele trei rugăciuni specifice Sfintei Taine a celui de-al doilea Botez, supranumit arhaic Sfânta Taină a Mărturisirii, doar *Învățătură pentru spovedanie* cuprinde un pasaj evanghelic care amintește importanța luminii: „să lepădăm dar lucrurile întunericului și să ne îmbrăcăm în armele luminii” (I Romani, 13, 12).

Armele luminii sunt cele care stau împotriva întunericului, sunt virtuțile, faptele bune, credința, nădejdea dragostea – iar, echivalentul a aproape toate acestea, smerenia. Sfinții pustiei știau că toate ispitele pot fi trecute cu smerenie, căci unelțirile diavolului erau atât de mari, încât mintea omenească nu putea să încapă.

În rugăciunile de dinainte și de după Taina Sfintei Spovedanii²⁷, pot fi semnalate următoarele pasaje cu privire la importanța luminii în mântuirea creștinului:

-„Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat” (Simbolul de credință)

Mărturisirea lui Dumnezeu este importantă pentru credincios, atunci când acesta vine, cu umilință, pentru recunoașterea păcatelor, pentru a-l mărturisi pe Dumnezeu ca fiind singurul care poate să le ierte și să îl ajute pe creștin să se îndrepte.

-„Deci, luminează-mi ochii inimii mele” (Rugăciune pentru recunoașterea ticăloșiilor noastre)

Ochii pot fi atât trupești, cât și sufletești. Chiar dacă ființa umană are o vedere fizică de neîntrecut, nu îi va folosi la nimic dacă cea sufletească este oarbă. De aceea, importanța vederii celei duhovnicești este neasemănată, atât pentru bucuriile, în Hristos, ale vieții acesteia, cât și pentru fericirea vieții de dincolo.

-„Rogu-Te Doamne, luminează-mi mintea” (Rugăciune umilită pentru recunoașterea păcatelor)

²⁶ Cf. Rădășanu, Gabriel, *Liturghia Darurilor - rânduiala explicată*, <https://psalticatedralei patriarhale.wordpress.com/2015/02/24/liturghia-darurilor-randuiala-explicata/> [28.04.2020].

²⁷ <http://www.parohiasfantavinerid.ro/rugaciuni/rugaciune-pentru-spovedanie/> [28.04.2020].

Mintea trebuie să conlucreze cu inima, pentru a se ajunge la o contemplare a lui Dumnezeu. Părinții îmbunătățiți, atunci când rosteau (în gând sau cu voce tare) rugăciunea celebră „Doamne Iisus Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”, aveau cugetul și inima unite.

-„luminează-mă, Doamne, ajută-mă să-mi reamintesc și să-mi mărturisesc toate păcatele mele” (Rugăciune umilită pentru recunoașterea păcatelor)

Pentru o curățire interioară cât mai „eficientă”, este important ca și creștinul, înainte de mărturisirea la duhovnic, să își noteze, cu o seară înainte, toate păcatele, pentru a nu exista riscul să uite ceva, din pricina emoțiilor sau din lucrarea celui rău, atunci când credinciosul se află îngenunchat în fața icoanei Mântuitorului sau a Maicii Domnului cu Pruncul. Dacă, Doamne ferește, cel sau cea care a venit să se mărturisească va îndrăzni să ascundă vreun păcat, va fi mai rău decât înainte de Taina Sfintei Spovedanii. „De altfel, fraza pe care-o spune preotul la liturghie: „Să luăm aminte, sfințele sfinților!”, înseamnă că Sfintele Taine sunt oferite sfinților, adică acelor care și-au mărturisit păcatele cu pocăință și cu lacrimi.”²⁸

-„Ajută-mă a alerga la Tine, Izvorul vieții și Lumina lumii, Care luminezi tuturor.” (Rugăciune umilită pentru recunoașterea păcatelor)

Iisus Hristos este lumina lumii, fapt arătat și prin Învierea Sa, alături de Schimbarea la Față. Prin primirea iertării de la El, respectiv prin administrarea Sfintei Împărtășanii, Mântuitorul luminează sufletul, calea și viața oii celei pierdute și regăsite. Cel de-a doilea Botez - Sfânta Spovedanie, poate fi săvârșit ori de câte ori creștinul de rând simte nevoia.

IV. Sfânta Lumină în Sfânta Taină a Hirotoniei și în rânduiala hirotesiilor

Sfânta Taină a Hirotoniei (alături de rânduiala hirotesiilor) nu apare ca rânduială în *Molitfelnic* sau în *Liturghier*, fiind o taină ce poate fi săvârșită numai de către episcop. De aceea, am apelat la *Arhieratikon*, de unde am căutat vocabule specifice Teologiei Luminii. Cele mai multe dintre acestea gravitează în jurul numirii monahilor în diferite trepte:

Hirotesia ipodiatonului:

-„Și-i dă lui să iubească bunăcuviința casei Tale, să șadă înaintea ușilor locașului Tău celui sfânt, și să aprindă lumină în cortul slavei Tale.”

Ipodiatonul trebuie să lumineze, prin viața sa, purtând lumânări aprinse, atât în Sfântul Altar, prin smerenia sa, prin ascultarea față de preoți și de episcopi, cât și în viețile membrilor care alcătuiesc Biserica luptătoare, arătând aceleași virtuți enumerate, și nu numai.

Cercarea și desemnarea candidatului (ipopsifiului) la treapta arhieriei:

-„Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat” (Crezul)

²⁸ Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a dreptei credințe*, loc. cit., pag. 41.

Mărturisirea adevărului de credință este deosebit de important atât pentru credinciosul de rând, cât mai ales pentru episcop, care urmează să păstorească Biserica, Mireasa lui Hristos. „Preoția lui Hristos este un dar pentru om, în vederea mântuirii lumii și a răspândirii Împărăției Sale pe pământ.”²⁹

-„Harul Sfântului Duh să fie cu tine luminându-te”³⁰

Pentru a lua deciziile corecte, este important ca arhiepiscopul să fie luminat, în permanență, de Harul Sfântului Duh, Care și curățește, îndumnezeiește, oferă pacea divină.

-„se împart lumânări aprinse tuturor celor din Biserică, clerici și mireni, și se urmează Sfânta Liturghie.”

Și în acest context, simbolistica lumânărilor aprinse este de o importanță vivifiantă, arătând frumusețea luminii pe care trebuie să o păstreze, întreaga viață, ierarhul.

Hirotonia Arhiepiscopului:

-„pe acesta ce s-a arătat iconom al harului arhieresc, fă-l să fie următor Ție, Adevăratului Păstor, punându-și sufletul său pentru oile Tale, povățuitor orbilor, lumină celor din întuneric, certător celor neînțelepți, învățător pruncilor, luminător în lume”

Orice creștin – mai ales ierarhul, trebuie să Îl aibă ca model suprem pe Hristos. Aidoma Fiului lui Dumnezeu, arhiepiscopul trebuie să își ajute semenii, mai ales pe cei aflați în nevoi trupești și sufletești, să îi scoată la limanul luminii dumnezeiești pe cei care rătăcesc pe drumurile întunecate ale păcatului.

Distincții Onorifice Bisericești. Rugăciunea la hirotesia protosinghelului și a arhimandritului:

-„luminează-i mintea și sădește în inima lui frica Ta cea dumnezeiască”

Primirea luminii harului divin trebuie însoțită, în permanență, de smerenie, astfel încât ea să nu fie alungată. Fără cele două, ispitele demonice pot să prindă în cursă sufletul bietului creștin.

V. Sfânta Lumină în Sfânta Taină a Cununiei

Se cuvine a menționa, încă de la început, că rânduiala aferentă celei de-a doua nunți nu prevede nici măcar o singură dată un derivat al cuvântului înscris în sfera Teologiei Luminii. Se evidențiază importanța lumânărilor, ca simbol al luminii care trebuie să îi călăuzească, pe parcursul vieții pămntești, dar și în veșnicie, pe miri. Astfel, la *Rugăciunea în a opta zi după cununie*, se constată prezența aceluiași lexem de două ori:

-„tinerii - având aprinse lumânările de la nuntă”

²⁹ Ibidem, pag. 79.

³⁰ Demn de subliniat este faptul că textul apare identic de două ori, în locul diferite din cadrul slujbei.

„Tainele sunt dependente organic de trupul lui Hristos, așadar, de Biserică. Sunt ca părțile inimii, precum crengile copacului, precum vița de vie.”³¹

-„dând cântăreților lumânările pentru a fi folosite în biserică”

Lumânările pot fi fie păstrate de către miri, pentru ca aceștia să se roage cu ele, la greutăți mari ori să fie înapoiate bisericii unde s-a săvârșit Taina Sfintei Cununii, pentru ca preotul, diaconul, cântăreții ori personalul auxiliar să le poată folosi tot în folosul Bisericii.

În cadrul Sfintei Taine propriu-zise - *Slujba cununiei* - se asistă, din nou, la reliefaarea luminii lumânărilor, dar și la strălucirea virtuților la care trebuie să ajungă bărbatul și aleasa inimii sale:

-„stau înaintea mesei cu lumânările aprinse”

„Unirea dintre bărbat și femeie este desăvârșită. Acest lucru presupune iubire desăvârșită în Hristos, iubire netrecătoare.”³²

-„bineplăcând înaintea Ta să strălucească ca luminătorii pe cer”

„Înțelegerea dimensiunii profunde a căsătoriei este esențială, deoarece dacă aceasta nu este trăită bine, devine o povară de nesuportat. Nicio tulburare nu poate fi mai puternică decât relația întru Hristos dintre cei doi.”³³

Nu în ultimul rând, la *Scurtă învățătură despre nuntă, de la Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, pentru nuni*, semnificația luminii date de lumânările simbolice este reluată:

-„Și venind cei ce vor să se cunune, având lumânări aprinse, îi cădește preotul”.

„Viața mistică, care renaște pe om, transformă lumea și dezvăluie adevăratele dimensiuni ale vieții, trăiește cu intensitate în Biserică.”³⁴

VI. Sfânta Lumină în Sfânta Taină a Maslului

În cadrul *Molitfelnicului* există un singur subcapitol pentru Sfânta Taină dedicată expres tămăduirii sufletești și trupești. Astfel, în cadrul *Slujbei sfântului maslu*, am identificat următoarele pasaje care ne interesează pentru teza de doctorat:

-„Lângă vas se așază lumânări și Sfânta Evanghelie”

Lumânările sunt prezente și la săvârșirea Tainei Sfântului Maslu, ca simbol al luminii dumnezeiești, călăuzitoare înspre însănătoșirea trupească și sufletească. Se aprind, de obicei, lumânări și în pungile cu făină pe care credincioșii le aduc împreună cu câte o sticlă de ulei, de unde adesea preotul miruiește pe credincioșii

³¹ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit., pag. 102.

³² Ibidem, pag. 301.

³³ Ibidem, pag. 323.

³⁴ Ibidem, pag. 102.

din Biserică. Lumânările stau lângă Sfânta Evanghelie, care este și simbolul luminării popoarelor către credința cea adevărată, prin Cuvântul lui Dumnezeu.

-„Cu luminarea luminii celei dumnezeiești, luminează cu mila Ta, Hristoase” (Canonul, Facere a lui Arsenie, Cântarea a 3-a)

„O, fraților, cât de negrăită este bunătatea lui Dumnezeu! Ce nu a făcut Dumnezeu pentru noi? El a cunoscut mai dinainte toate nevoile noastre și a văzut mai dinainte toate leacurile pentru fiecare din ele. El nouă nu ne cere decât să credem în El și să împlinim și să luăm ca pe niște leacuri Poruncile Sale.”³⁵ Mila lui Dumnezeu este o adevărată lumină în viața creștinului, căci atunci când Dumnezeu dăruiește fiilor Săi din virtuțile Sale, din darurile și din mângâierile Lui, crucea creștinului nu mai este o povară, nu mai este o neliniște, căci harul divin îi „șoptește” să aibă aibă încredințarea că orice necaz va trece, precum și că bucuriile vor veni.

-„Tu, Doamne, lumina mea, în lume ai venit...” (Canonul, Facere a lui Arsenie, Cântarea a 5-a)

„Canonul, Facere a lui Arsenie” este adesea citat în rânduiala săvârșirii Sfântului Maslu. Dumnezeu este lumina, pe pământ și în cer, a fiecărui credincios, fără de care nu se poate mântui.

-„Preacurată, (...) fiind încununați cu podoabele cele luminoase ale darurilor tale” (Canonul, Facere a lui Arsenie, Cântarea a 8-a)

În bunătatea Sa de Mamă a tuturor, Preasfânta Născătoare de Dumnezeu suferă alături de durerile creștinilor, venind neîntârziat în ajutorul tuturor care o cheamă. Întrucât, așa cum a grăit Arhangelul Gavriil, Fecioara Maria este „plină de dar”, Ea și le revărsă asupra credincioșilor care o imploră, așa cum adesea vedem în multele acatiste (ori în cele două paraclise) închinată Preacuratei.

-„având untdelemn curat, pus în vas, se aprind și lumânările și diaconul zice”

„În puține cuvinte, viața mistică oferă omului reînnoire și speranță în înțelegerea valorilor nesecate ale credinței și nu ale izvoarelor uscate ale existenței sale; oferă harul vieții duhovnicești și nu înrobirea sub credința în idol își zeități lumesti, oferă nădejdea învierii și nu a morții celei absurde.”³⁶

-„Tu ești lumina cea strălucitoare a celor dintru întuneric” (Rugăciunea sfințirii untdelemnului)

Prin sfințirea untdelemnului și prin primirea harului divin, acesta se face luminător și tămăduitor a toată neputința sufletească și trupească, iertând păcatele cele ușoare și ajutând la împușinarea suferinței de pe urma celor grele. „Prin intermediul uleiului sfințit însă, Domnul ne dă nouă Harul Duhului Său Celui Sfânt

³⁵ Sfântul Nicolae Velimirovici, *Proloagele de la Ohrida*, volumul I, ianuarie-iunie, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, traducere, tabel cronologic și note de Gabriela Grosu, Editura Cartea Ortodoxă, 2005, pag. 429.

³⁶ *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, loc. cit., pag. 102.

și acel har este medicamentul care vindecă bolnavii, ridică de la pământ infirmii și redă sănătatea mintală celor nebuni.”³⁷

–„Cel ce luminezi orbii și ridici pe cei căzuți” (Rugăciunea preotului după citirea primei Evanghelii)

După fiecare Sfântă Evanghelie, se citește câte o rugăciune, pentru dezlegarea păcatelor, pentru implorarea milei lui Dumnezeu, pentru dobândirea tămăduirii sufletești și trupești. Dumnezeu îi luminează atât pe orbii cei sufletești, cât și pe cei trupești, ridicând, se asemenea, pe care au căzut în noroiul păcatelor.

–„Că a strălucit în inimile noastre lumina cunoștinței Unuia-Născut Fiului Tău” (Rugăciunea preotului după citirea primei Evanghelii)

Tot în cadrul rugăciunii după citirea celei dintâi Sfinte Evanghelii, lumina lui Dumnezeu, prin venirea, în lume, a Fiului Său, a strălucit și va străluci în sufletele și în viețile tuturor care Îl doresc pe Hristos.

–„Domnul este luminarea mea și Mântuitorul meu, de cine mă voi teme?” (Prochimen, glasul al 3-lea, Apostolul al treilea)

Dacă Dumnezeu luminează și păzește prin harul său, creștinul nu se va teme de săgețile vrăjmașilor văzuți și nevăzuți, știind că, prin smerenie, va putea alunga orice ispită, având încrederea că Dumnezeu nu îl va părăsi niciodată.

Taina Sfântului Maslu este destul de bogată cu privire la variate lexeme ale luminii, căci cea din urmă conduce la luminare atât interioară (sufletească), cât și externă (trupească).

Concluzii

Sfintele Taine, lăsate de atât de mulți ani ca moștenire pentru mântuirea omenirii, sunt adevărate „surse gratuite” izvorâtoare de Lumină, de Har, de virtuți, de mângâieri, de scoatere din necazuri și din dureri, de îndeplinire a bunelor dorințe.

Cea dintâi luminare este cea primită în cadrul Tainei Sfântului Botez – astfel încât, încă din fragedă pruncie, copilul să fie luminat de Mântuitorul, de îngerul păzitor, pentru a putea fi cât mai ferit de săgețile vrăjmașului. Urmează Taina Sfinte Mirungeri, unde noul creștin botezat primește daruri de la Duhul Sfânt, talanți pe care trebuie să îi cultive toată viața, pentru propria mântuire, însă și pentru într-ajutorarea aproapelui.

Următoarele cinci Sfinte Taine nu fac altceva decât să „completeze” Harul și luminarea poate adesea pierdute, din pricina păcatelor și a uneltirilor vrăjmașului - de pildă, Taina Sfinte Spovedanii și a Taina Sfinte Euharistii, respectiv să dăruiască luminare pentru ferire de păcat, pentru mântuire - de exemplu, Taina Sfinte Cununii.

Se constată multitudinea sferei lingvistice a luminii, cu preponderență în Taina Sfântului Botez, în rânduiala înmormântării, respectiv în Sfânta Liturghie. Am putea spune că începutul încreștinării ființei umane, pătrunderea lui cu sufletul

³⁷ Ibidem, pag. 429.

în lumea veșnică, precum și participarea lui la slujba unirii nevăzute a cerului cu pământul reprezintă apogeul pământesc în posibilitatea primirii adevăratei lumini – în privința participării fizice a credinciosului la Sfintele Taine și Slujbe ale Bisericii.

Bibliografie

A. Lucrări tipărite:

- Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejdiei și iadul smereniei*, Editura Deisis, 1996.
- *Izvoare de viață sfântă. Despre Sfintele Taine ale Bisericii Ortodoxe. Antologie de articole și studii din revista Ortodoxia*, Editura Basilica, București, 2013.
- *Liturghier*, tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod și cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2000, disponibil online la <https://teologiepastorala20102014.files.wordpress.com/2014/01/liturghier-2000-selectionat.pdf> [27.04.2020].
- *Lumină din Scripturi și din zidiri. Antologie tematică din opera Sfântului Vasile cel Mare*, EIBMO, București, 2009.
- *Molitifelnicul cel mare*, tipărit cu binecuvântarea Preasfințitului Calinic, Episcopul Argeșului, în zilele Părintelui nostru Justin Pârnu - Starețul mănăstirii Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil, Editura „Credința strămoșească”, Iași.
- Părintele Damaschin Grigoriatul, *Minunile, mărturie a dreptei credințe*, Editura Areopag, București, 2012.
- Sfântul Nicolae Velimirovici, *Proloagele de la Ohrida*, volumul I, ianuarie-iunie, tipărită cu binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, traducere, tabel cronologic și note de Gabriela Grosu, Editura Cartea Ortodoxă, 2005.

B. Resurse electronice:

- <http://www.parohiasfantavineridt.ro/rugaciuni/rugaciune-pentru-spovedanie/> [28.04.2020].
- *Liturghier*, disponibil online la <http://sfintii-imparati.trei.ro/pagini/liturghier.htm> [27.04.2020].
- *Prayers Of The Liturgy Of St. Basil The Great. Rugăciuni De La Liturghia Sf. Vasile Cel Mare*, Episcopia Ortodoxă Română din America. https://www.roea.org/files/Parish%20Resources/Liturgy-St-Basil_booklet_FINAL.pdf [28.04.2020].
- Rădășanu, Gabriel, *Liturghia Darurilor - rânduiala explicată*, <https://psalticadedraleipatriarhale.wordpress.com/2015/02/24/liturghia-darurilor-randuiala-explicata/> [28.04.2020].